
لقب های
حضرت رضا علیه السلام
تقی بینش

بسم الله الرحمن الرحيم

لقب های حضرت رضا (علیه السلام)

نویسنده:

تقی بینش

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

لقب های حضرت رضا علیه السلام

مشخصات کتاب

لقب های حضرت رضا علیه السلام– مولف: بینش، تقی

(برگرفته از کتاب نامه آستان قدس (۳۵-۲۹))

مشخصات نشر: [بی جا]: [بی نا]، انتشارات، ۱۳XX

مشخصات ظاهری: ۹۶ص.

وضعیت فهرست نویسی: در انتظار فهرست نویسی (اطلاعات ثبت)

شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۹۶۹۲۸

لقب های حضرت رضا علیه السلام

ائمه ی اطهار صلوات الله علیهم اجمعین اغلب غیر از اسم و کنیه چندین لقب داشته اند و هر یک از این لقبها مبین بعضی از صفات و خصال پسندیده آن بزرگواران بوده است. در عرب و ملتهای مسلمان رسم بوده است که هر کسی اسم و کنیه و لقب داشته باشد و از روی آنها ارزش وجودی و میزان معلومات و شخصیت اجتماعی و خانواده یا حسب و نسب و حتی کار و پیشه او شناخته شود. در کشورهای روما که زبانشان از لاتین مشتق می شود اسمها مفصل و مرکب بوده است و در بعضی جاها مثل آلمان و اسپانیا کسانی بوده اند که اسمشان از چندین کلمه ترکیب می شده است. نام گذاری مثل سایر شؤون اجتماعی و زندگی تطور پیدا کرده است ولی به طور کلی غیر از عربها که اسمهای ساده داشته اند سایر اقوام به تقلید از یونانیها و رومی ها به اسمهای مرکب علاقه داشته اند، حتی در قرون وسطی که وضع آن خیلی روشن نیست اسمهای ترکیبی و لقب متداول بوده و معمولاـ غیر از اسم کوچک اسم خانواده و لقب رواج داشته است (لاروس - بزرگ فرانسه جلد پنجم: اسم و پرنوم). قراینی هست که می رساند در ایران باستان اسمهای مرکب و خانواده متداول بوده است از جمله زردشت در گاتها خود را زرتشتر سپیتمه یا سپتمه (مزدیسنا ص ۶۳) می نامد که کلمه ی اول مرکب از زرت و اشترا به

معنی دارنـده ی شتر زرد یـا خشـمگین یـا پیر و کلمه ی دوم نـام خانواده زردشت است و معنی خانـدان یا نژاد سـفید می دهد (گاتهـا - تـالیف و ترجمه ی پور داود چـاپ بمبئی ص ۲۳ - مزدیسـنا ص ۶۳). اسم کورش شـهریار بزرگ ایران قـدیم نیز با القاب و عناوینی چون سپهبد و غیلمی (شاید عیلامی) ذکر شده است.

(روایت ابن خلـدون به نقـل بانو بیانی در مجله ی یغما شـماره ی ۶ سال ۲۱ ص ۳۱۰). در کشورهای اسـلامی و عربی اسم را معمولا پدر و مادر می گذاشتند و به تناسب استعداد معنوی و میران اعتقاد مذهبی و شخصیت خانواده ی خود یکی از اسمهای معروف و با سابقه را که محترم و مقدس بوده است انتخاب می کرده اند.

اغلب اسم پدربزرگ یا جد و یکی از نیاکان به فرزند داده می شد و بدین وسیله نام گذشتگان باقی می ماند. اسم مبارک امام هشـتم (ع) علی، از جـد بزرگـوارش حضـرت امیرالمـؤمنین (ع) و از اسـم الهی مشـتق است و «دلاـلت بر علـو شـان و امتیـاز از همگان» دارد (جنات الخلود) گاهی اسم پـدر را به اسم پسـر اضافه می کردنـد و اسم مرکبی یا ترکیب مزجی که در اصـطلاح ادبی به آن «اضـافه ی بنوت» می گوینـد می ساختنـد و کسـره ی اضافه را به عنوان اضافه ی مقطوع الحرکه حـذف می کردند مثلا محمد زکریای رازی دانشمند معروف ایرانی اسم پدرش زکریا بوده است: محمد بن زکریا، یا ابوعلی سینا در حقیقت پور سینا است. این شـکل نام گذاری با اندک اختلافی هنوز در بعضی از نقاط ایران متداول است و در ده های خراسان و کوه پایه های اطراف مشهد مثل نغندر و شاندیز اضافه ی بنوت را با کسره ی اضافه

به کار می برند مثلا وقتی می گویند حسن حبیب منظور حسن پسر حبیب است.

بـا اضـافه ی اسم پـدر به اگر چه حلقه ی خـانواده و در نتیجه حسب و نسب بیشتر مشـخص و شـناخته می شود امـا دوران پـدر شاهی و نفوذ یا اهمیتی که پدرها در خانه و جامعه داشـته اند مسـلم تاثیر کلی داشته است به همین جهت گاهی کسانی به اسم پـدرشان خوانده می شده اند و به عبارت دیگر اسم پدر را بر پسـر اطلاق می کرده اند زکریای رازی یعنی ابن زکریای رازی. به ابو المغیث الحسـین بن منصور بن محمای بیضاوی (اهل بیضای فارس) که در ۲۴ ذی قعده ۳۰۹. ه (مساوی ۲۶ مارس ۹۲۲. م) به فتوای قاضـی ابوعمر مالکی و به جرم الحاد و کفر مثله شد منصور حلاج می گویند (دائره المعارف اسـلام - متن فرانسـه ج ۲ ص ۲۵۴).

کنیه یا کنیت که شـکل عربی آن کنیه است نمودار خصائص روحی و جسـمی و در حقیقت مظهر وجودی یا سـمبل اشـخاص بوده است. عربها کنیه را خیلی دوست می داشـتند و حتی به کوه و اشـیاء و موجودات علوی کنیه می دادنـد. به عنوان مثال می تـوان ابـو مره شـیطان و ابـو یحیی عزرائیـل و ابـو منصـور شـهر و کـوه ابوقـبیس را ذکر کرد کـه اسـم خـاص جغرافیـائی اسـت (آنندراج). یا ابو العجب (بازیگر)، ابو الغیاث (آب یا نوشابه)، ابو طیب (عطر فروش) (ایضا). در جنگهای تن به تن جنگجویان عرب از باب مفاخره و تشـخص، یک دیگر را به کنیه صـدا می کرده انـد (دائره المعارف اسـلام - متن فرانسه ج ۳ ص ۱۱۸۴ آرتیکل کنیه).

چون داشتن پسر در زمان قدیم خیلی اهمیت داشت اغلب کنیه ها با افزودن کلمه ی اب (پدر)

به اسم پسر ساخته می شد و اب برحسب قاعده ی زبان عربی در حالت رفع به صورت ابو و در نصب، ابا و در جر، ابی خوانده یا نوشته می شد (دائره المعارف - فارسی به سرپرستی محمود مصاحب ج ۱ ص ۲).

مثلا کنیه ی معروف حضرت رسول اکرم (ص) ابوالقاسم است به این سبب که حضرت، پسری به نام قاسم داشته است (جنات الخلود).

گاهی اب معنی مجازی دارد (ذو مساوی دارنده یا صاحب) و خصوصیات جسمی یا روحی را بیان می کند.

ابو شامه به کسی گفته می شده که خال گوشتی داشته باشد یا ابوهریره به معنی دارنده ی گربه کوچک (ایضا دائره المعارف اسلام) است. کنیه ی حضرت امیر (ع) ابوتراب بوده است و نوشته اند که این کنیه را حضرت رسول اکرم (ص) بدان جناب عطا فرمود. حضرت امیر بیرون خانه روی زمین خوابیده و روی بر خاک گذاشته بود رسول اکرم (ص) فرمود «قم یا ابا تراب». یا کنیه ی حضرت امام حسن (ع) ابومحمد است و این کنیه را پیغمبر به مناسبت «استجماع او بر همه ی محامد» بدو عطا فرمود (جنات الخلود). کنیه ی حضرت رضا (ع) ابوالحسن است و برای آن دو وجه می توان فکر کرد یکی به اعتبار این که گفته اند حضرت رضا (ع) شش اولاد: پنج پسر به نام محمد (جواد الائمه که خود چند لقب داشته است)، حسن، جعفر، ابراهیم، حسین

و یک دختر داشته اند (جنات الخلود) و ابوالحسن (پدر حسن) از اسم پسر دوم آن حضرت گرفته شده است و دیگر معنی مجازی ابو - اب صاحب محاسن و سجایای اخلاقی یا مظهر خوبی و نیکی. امامی مؤلف جنات الخلود می نویسد کنیه ابوالحسن را حضرت امام

موسی کاظم (ع) به حضرت رضا (ع) داده است و به اعتبار این که غیر از حضرت امیر (ع) سید سجاد و امام موسی کاظم (ع) هم کنیه شان ابوالحسن بوده است باید ابوالحسن ثالث گفت و یا چون امام موسی کاظم (ع) و حضرت رضا (ع) معاصر بوده اند امام هفتم ابوالحسن ماضی و امام هشتم ابوالحسن ثانی است.

گاهی ابو در کنیه ها حاکی از خبث طینت و زشتی باطن است مثل ابولهب کنیه ی عبد العزی بن عبدالمطلب است که گویا زیبا و سرخ رویا مالدار بوده (شرح قاموس ص ۷۵) و در قرآن سوره ای به نام او هست (سوره ی ۱۱۱) و از او به زشتی یاد شده است یا ابوجهل کنیه ی اسلامی عمرو بن هشام بن مغیره مخزومی که در میان مسلمانها مثل اعلای عناد و ستیزه است (لغت نامه ی دهخدا).

بعضی از کنیه ها به مناسبت پدر شاهی با کلمه ی ابن (مساوی پسر) ساخته می شده است یعنی پسر را به اسم پدر می خوانده اند از آن جمله است ابن سیرین کنیه ی ابوبکر محمد بن سیرین بصری خواب گزار معروف که ظاهرا در ۱۱۰. ه فوت شده است (دائره المعارف فارسی ص ۲۰). و ابوعلی محمد بن علی بن الحسن مقله وزیر و خطاط معروف ایرانی (اهل فارسی) متولد سال ۲۷۲. ه (۸۸۶. م) که در ۱۰ شوال ۳۲۸. ه (مساوی ۱۹ ژوئیه ۹۴۰. م) به قتل رسید و به او ابن مقله گفته اند (دائره المعارف اسلام. متن فرانسه ج ۲ ص ۴۳۰).

بانوان هم کنیه داشته اند و کنیه های زنانه به مناسبت رابطه ی مادری عموما با ام (مساوی مادر) یا بنت (مساوی دختر) و اسم فرزند ترکیب می شده است.

از قول احمد بن حنبل روایت شده است که عایشه به رسول اکرم (ص) گفت همه زنها کنیه دارند و حضرت به او کنیه ی ام عبدالله عطا کرد (دائره المعارف اسلام - آرتیکل کنیه) و در ایران هنوز مادرها را به اسم اولاد می خوانند و عوام به جای مادر کلمه ننه را به اسم فرزند اضافه می کنند.

مادر حضرت رضا (ع) که به قول اقوی تَکْتُم (بنا بر ضبط دائره المعارف فارسی به فتح ت و سکون ك و ضم حرف سوم! ر ك - ص ۲۳۴) نام داشته کنیه اش ام البنین بوده است (کافی چاپ سنگی ص ۲۵۳). و فاطمه ی کلابیه (به کسر کاف - در دائره المعارف - فارسی به ضم ك) همسر دوم حضرت علی (ع) و مادر حضرت عباس را نیز ام البنین می گویند (دائره المعارف فارسی ص ۲۳۳).

لقب که در زبانهای فرنگی به آن سر نام (سورنوم) می گویند برای مردم معمولی و عمال دیوان و رجال کشوری و لشکری نماینده ی کار و شخصیت و مقام اداری یا اجتماعی آنها بوده است و در اغلب کشورهای اسلامی و عربی به طوی رسمی و به موجب حکم از طرف خلیفه یا سلطان به اشخاص داده می شده است (دائره المعارف فارسی - ص ۲۱۴). وزیر ها اغلب لقب شان به کلمه الملك (به ضم م مساوی پادشاهی و کشور) ختم می شده - است مثل نظام الملك و عمید الملك و نظیر اینها به همین جهت این نوع لقبها اختصاص به شخص معینی ندارد و به قول نحوی ها علم جنس است. غیر از نظام الملك معروف وزیر ملك شاه سلجوقی خیلی ها در زمانهای مختلف ملقب به نظام الملك

بوده اند و چون در اشعار و متون قدیم بیشتر به ذکر لقب اشخاص اکتفا شده است شناختن این نظام الملک ها کار مشکل و غیر مقدوری است از جمله طبسی که در حدود ۶۲۴. ه در گذشته و با عوفی مولف لباب الالباب معاصر بوده چندین قصیده در مدح نظام الملک که از وزیران ایلک خانی های ماوراءالنهر بوده است، دارد (برای توضیح بیشتر ر ک مقدمه ی نویسنده این سطور بر دیوان شمس طبسی چاپ زوار مشهد). لقب علما و بزرگان دین و قضات شرع بیشتر به الدین ختم می شده است مانند صدرالدین، نظام الدین، نصیرالدین و شبیه آنها.

امام هشتم (ع) القاب زیادی داشته اند (حبیب السیر چاپ خیام ج ۲ ص ۸۲) ولی هیچ کدام به قدر رضا شهرت ندارد (جنات الخلود). در کتابهای معتبر قدیمی عربی و فارسی مثل کافی و تاریخ بیهقی و حتی کتابهای لغت قدیم نظیر قاموس ابی الحسن الرضا (کافی) و علی بن موسی الرضا (بیهقی چاپ اسناد فیاض ص ۱۴۱) و گاهی فقط رضا - الرضا (ایضا) ذکر شده است. رضا چندین معنی دارد: ضامر (لاغر) دوست یا محب، خشنودی (قاموس - شرح قاموس - منتهی الارب) ولی علمای شیعه این لقب را به معنی راضی به رضای خدایا مرضی خدا و رسول گرفته اند (جنات الخلود) بعضی نوشته اند که وقتی مامون خلیفه ی عباسی، امام هشتم (ع) را به ولیعهدی خود انتخاب کرد حضرت را رضای آل محمد نامید (طبری چاپ مصر ج ۷ ص ۱۳۹ - سنه ی ۲۰۱) ولی شیخ صدوق در عیون اخبار الرضا می گوید این مطلب صحیح نیست و حضرت جوادالائمه (ع) فرموده است بعضی به دروغ می گویند مأمون

به پدرم لقب رضا داده است ولی این بهتان است و خداوند متعال پدرم را رضا خوانده است زیرا خدا و رسول از او راضی بوده اند و حتی مخالفان هم به او ارادت می ورزیده اند.

خواند میر نظیر این مضمون را در این عبارت روایت کرده است.

«بل الله سبحانه سماه الرضا لانه کان الرضی الله عز و جل فی سمائه و رضا رسوله صلی الله علیه و آله فی ارضه و خص بین آبائه الماضیین بذلک لانه رضی به المخالفون کما رضی به الموافقون (حبیب السیر ص ۸۲ با تصحیح قیاسی زیرا در نسخه ی چاپی به جای الموافقون به غلط المخالفون تکرار شده و رضی، رضا است) یعنی خدا او را رضا نامید زیرا خدا در آسمان و پیغمبر در زمین از او راضی بودند و در بین نیاکان گذشته اش به این صفت ممتاز است که مخالف و موافق از او راضی بودند.

قولی هم هست که رضا دلالت بر خشنودی آن حضرت از الطاف الهی دارد (جنات الخلود). خواند میر این شعر نغز را نقل کرده است:

امام علی نام عالی نسب

پناه عجم مقتدای عرب

از او بود راضی جهان آفرین

از آن رو رضا گشت او را لقب

(حبیب السیر ج ۲ ص ۸۲)

بنابراین احتمال می رود لقب آن حضرت الرضاء اسم مصدر باشد.

لقب دیگر حضرت، رضی (به تشدیدی) در عربی صفت مشبهه و به همان معنی رضاست (قاموس) که مرد خشنود هم معنی می دهد) منتهی الارب). به قول محمدرضا امامی این لقب دلالت صریح به خشنودی آن حضرت از الطاف الهی و خشنودی خدا از وی دارد (جنات الخلود).

دیگر صابر است که آن را به معنی صبر کننده در بلا

گرفته اند (ایضا)

دیگر وفی (به فتح و تشدیدی) جزء اسماء حسنی است و به معنی وفا کننده ی به عهد خود و به جا آورنده وعده های ثواب که ترکش از وی قبیح است برخلاف وعده ی عذاب که وفا کردن به آن او را جائز بل مستحسن» (جنات الخلود).

لقب دیگر حضرت هدایه (در چاپ افست جنات الخلود که به وسیله کتاب فروشی ادبیه شده: هدانه) را به معنی «دور مانده از وطن» نوشته اند (جنات الخلود چاپ سنگی ۱۲۸۳) ولی چون حادثه ی عزیمت آن حضرت به طوس و مسموم شدن آن بزرگوار در اواخر عمر اتفاق افتاده احتمال می رود این لقب را بعد از شهادت به حضرت داده باشند. هدایه به معنی راهنمائی و هدانه به معنی آرام و خشنود و بخشش و نیکوئی است (قاموس - شرح قاموس).

دیگر فاضل (منتهی الامال) که نماینده ی دانش وسیع و احاطه آن حضرت در مسائل دینی و احتجاج است.

در ایران امام هشتم را قبله ی هفتم می گویند و جهتش این است که به قول امامی شیعیان هفت جا را مقدس می شمارند:

۱- مکه خانه ی خدا ۲- مدینه مدفن رسول اکرم (ص) و حضرت فاطمه ی زهرا (ع) و امام حسن مجتبی (ع) و حضرت سجاد (ع) و حضرت باقر (ع) و حضرت صادق (ع) ۳- نجف مرقد حضرت امیر (ع) ۴- کربلا مزار حضرت سیدالشهداء (ع) ۵- مقابر قریش در کاظمین که امام موسی کاظم (ع) و حضرت جواد الائمه (ع) در آنجا مدفونند ۶- سامره (سر من رای) که مرقد امام علی النقی (ع) و امام حسن عسکری (ع) در آنجاست. و هفتم مشهد مقدس که از برکت امام هشتم (ع) مطاف زائران و

قبله گاه امید شیعیان و مسلمانان جهان است و شکوه و جلال کم نظیر دارد.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آيا كسانی كه می‌دانند و كسانی كه نمی‌دانند يكسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه ای
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹